

انگاہی بر ساختمان واژه‌ها

(در کتب ۱۰ پنجم هجری و فارسی امروز)

مؤلف

سارا محمدی معلم

دکتر محمود رمضانزاده لک

بیژن یورد

۱۳۹۴

سرشناسه: محمدی مقدم، سارا، ۱۳۵۸-

عنوان و نام پدیدآور: نگاهی بر ساختمان واژه‌ها (در کتب سده پنجم هجری و فارسی امروز)
مشخصات نشر: بجنورد: بیژن یور، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۹۲ص.

شابک: ۶-۱۶-۷۸۹۳-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا مختصر

یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است

شناسه افزوده: رمضان زاده لک، محمود، ۱۳۳۷-

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۲۸۴۵۴

خراسان شمالی - بجنورد - خیابان طالقانی غربی - طالقانی ۴۵ - پلاک ۳ - طبقه ۲+

تلفن: ۰۵۳/۴۷۵۲۱

نام کتاب: نگاهی بر ساختمان واژه‌ها (در کتب سده پنجم هجری و فارسی امروز)

تألیف: سارا محمدی مقدم - دکتر محمود رمضان زاده لک

ناشر: بیژن یور

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت و سال چاپ: اول - بهار ۱۳۹۴

قطع: وزیری

چاپ: مهتاب

طراح جلد و حروف چینی و صفحه آرا: محمد شاهین پور

قیمت: ۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۹۳-۱۶-۶

سخنی با مخاطب :

پروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که درسایه‌ی لطف و رحمتش به ما توان و زمان داد تا بتوانیم این کتاب را به رشته تحریر درآوریم.

همان‌طور که می‌دانیم هیچ زبانی در دنیا نیست که از دیگر زبان‌ها واژگانی وام نگرفته باشد. همه‌ی زبان‌ها از هم دیگر تأثیر و تأثر پذیرفته‌اند. زبانی که از زبانهای دیگر وام نگرفته باشد، زبانی مرده است. هر اندازه زبان‌ها از یکدیگر تأثیر بیشتری گرفته باشند زنده تر شده‌اند و این عیب و نقصی برای آنها به شمار نمی‌رود. مهم ترین زبان کنونی جهان (انگلیسی) تقریباً ۷۵ درصد کلمه‌های خود را از دیگر زبان‌ها به ویژه انگلو، ژرمن و لاتین گرفته است. اسپانیولی و پرتغالی ۹۵ درصد زبان و ادبیاتشان یکی است، با این حال خود را دوزبان گوناگون می‌نامند.

بنابراین هدف از نوشتن این کتاب تنها کمکی به روشن شدن معانی لغات و ترکیبات، توانا شدن در فهم زبان روزگاران پیشین، یادگیری سبک نوشتاری و دریافتن علل موفقیت و یا سست بودن یک اثر می‌باشد.

در این کتاب راهکارهایی جهت اصلاح واژگانی که بیم فراموش شدنشان می‌رود آورده شده است، ارائه‌ی راهکارهایی جهت فعال‌سازی وندها و ترکیب‌ها، به ررفتن در متن سده‌ی پنجم برای واژه‌سازی امروزی و درک زیبایی‌های یک اثر در مقایسه با آثار دیگر از اسبب ضرورت پرداختن به این موضوع است که در نهایت همه‌ی این‌ها، درست خوانی، درست نویسی و درست فهمیدن را به رمان می‌آورد و موجب پیشرفت زبان فارسی خواهد بود و به گستردگی آن خواهد افزود.

نظرات سازنده و ارزنده‌ی صاحبان فکر و فرهنگ و دبیران و استادان دل‌خواه و نهیخته، راهگشا و راهنما و کمال بخش این کتاب خواهد بود.

و... التوفیق

سارا محمدی مقدم (کارشناس ارشد زبان شناسی - دبیر زبان انگلیسی) sara.m371@yahoo.com

محمود رمضان زاده‌لک (دکترای زبان‌شناسی - استادیار دانشگاه پیام نور مشهد)

mahmoudramezanzadeh@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱.....مقدمه

فصل اول: پیشینه و مبانی نظری

۷.....مقدمه

۷.....دیدگاه دست‌یابان سنتی

۹.....پیشینه مطالعات ساخت واژی زبان فارسی در ایران

۱۳.....پیشینه مطالعات ساخت واژه در غرب

۱۵.....فرآیند واژه‌سازی در زبان فارسی

۲۰.....مبانی نظری

فصل دوم:

بررسی ساختمان واژه‌ها در متون فارسی سده پنجم هجری و فارسی امروز

۲۹.....مقدمه‌ای بر بررسی ساختمان واژه

۳۱.....توصیف نظام ساخت واژی زبان فارسی

۳۳.....بسیط

۳۳.....فعل بسیط

۳۳.....کتاب تاریخ بیهقی

۳۵.....کتاب سیاست‌نامه

۳۶.....کتاب چهار مقاله

۳۸.....اسم بسیط

۳۸.....کتاب تاریخ بیهقی

۴۰.....کتاب سیاست‌نامه

۴۱		کتاب چهار مقاله
۴۳		صفت و قید بسیط
۴۳		کتاب تاریخ بیهقی
۴۵		مشتق
۴۵		مشتق‌های فعلی (افعال پیشوندی)
۴۹		مشتق‌های غیر فعلی
۴۹		مشتق‌های پیشوندی
۵۰		مشتق‌های پسوندی
۴۹		مرکب
۵۲		فعل مرکب
۵۲		کتاب تاریخ بیهقی
۵۳		کتاب چهار مقاله
۵۴		کتاب سیاست‌نامه
۵۵		اسم مرکب
۵۵		کتاب تاریخ بیهقی
۵۶		کتاب چهار مقاله
۵۷		صفت و قید مرکب
۵۷		کتاب تاریخ بیهقی
۵۸		کتاب چهار مقاله
۵۸		کتاب سیاست‌نامه
۵۹		مشتق - مرکب
۵۹		اسم مشتق - مرکب
۵۹		کتاب تاریخ بیهقی

- ۶۰..... کتابهای چهارمقاله و سیاست نامه
- ۶۱..... صفت و قید مشتق - مرکب
- ۶۱..... کتاب تاریخ بیهقی
- ۶۲..... کتاب چهارمقاله
- ۶۳..... کتاب سیاستنامه
- ۶۳..... کتابهای برگزیده ی متون فارسی امروز
- ۶۳..... کتاب خدای سید و رب
- ۶۵..... کتاب صدسال داستان ویرانی در ایران
- ۶۷..... آمار واژگان پر تکرار نمونه منتخب متون سده ی پنجم هجری
- ۷۰..... آمار واژگان پر تکرار نمونه منتخب متون فارسی امروز
- ۷۲..... آمار واژگان پنج صفحه ی انتخابی متون سده ی پنجم هجری
- ۷۵..... آمار واژگان پنج صفحه ی انتخابی متون فارسی امروز
- ۸۰..... خلاصه بحث و نتیجه گیری
- ۸۷..... منابع

مقدمه

رواج زبان عربی در کنار عوامل دیگر از جمله گذشت زمان و تفتن ادبی نویسندگان موجب گردید تا نثر سده‌ی پنجم از حالت ساده و بی‌پیرایه‌ی خود خارج شده و با ورود صنایعی چون اشتقاق و ترکیب، شکل فنی و مصنوع به خود بگیرد. محور اصلی در این کتاب نثر سده‌ی پنجم است. نثری که در عین داشتن ویژگی‌های نثر مرسل نشانه‌های نثر فنی در آن آشکار شد. اثری چون چهارمقاله سیاست‌نامه با وجود این که دارای مقدمه‌ای با نثر فنی بودند متن آن‌ها همچون آثار گذشتگان بسیاری از هم عصران آن‌ها به شیوه‌ی مرسل نگاشته شده بود. در بیان عوامل تغییر سبک به عوامل سیاسی، اجتماعی، دینی و فرهنگی توجه شده است.

تکامل زبان فارسی - عربی و زبان فارسی امروز را می‌توان به عنوان اولین دوره از مراحل رشد و تکامل زبان فارسی دانست. دانستن ویژگی‌های این مرحله در درک بهتر متون اهمیت فراوان دارد. تمام متن‌های زبان فارسی این دوره این ویژگی را در خود دارند یعنی می‌توان از آن‌ها واژگانی را برای استفاده در متون فارسی امروز انتخاب نمود؛ مثل سفرنامه‌ی ناصر خسرو، مثنوی مولانا جلال‌الدین بلخی، شاهنامه‌ی فردوسی، تاریخ بیهقی، سیاست‌نامه، چهارمقاله و قابوس‌نامه.

نوشته‌هایی از این دست کمک می‌کند به روشن شدن معانی لغات و ترکیبات، توانا شدن در فهم زبان روزگاران پیشین، یاد گرفتن سبک نوشتاری و دریافتن هلال کیفیت و یا سست بودن یک اثر.

ارائه‌ی راهکارهایی جهت احیای واژگانی که بیم فراموش شدنشان می‌رود، ارائه‌ی راهکارهایی جهت فعال‌سازی وندها و ترکیب‌های به کار رفته در متون سده‌ی پنجم برای واژه‌سازی امروزی، درک زیبایی‌های یک اثر در مقایسه با آثار دیگر از اهمیت و ضرورت پرداختن به این موضوع است که در نهایت همه‌ی این‌ها، درست‌خوانی، درست‌نویسی و درست فهمیدن را به ارمغان می‌آورد و موجب پیشرفت زبان فارسی خواهد بود و به گسترده‌گی آن خواهد افزود.